

Λουκιανός / Αληθινή ιστορία / Βιβλίο δεύτερο

Από τότε εγώ, επειδή δεν άντεχα να ζω αυτή τη ζωή μέσα στο κήτος κι' επειδή στενοχωριόμουν για την παραμονή μας, άρχισα να αναζητώ κάποιο τέχνασμα που να μας βοηθήσει να βγούμε έξω. Στην αρχή σκεφτήκαμε να κάνουμε ένα άνοιγμα στη δεξιά πλευρά και να το σκάσουμε. Πραγματικά αρχίσαμε να το κόβουμε. Καθώς όμως προχωρήσαμε κάπου χίλια μέτρα, χωρίς να κατορθώσουμε τίποτε, σταματήσαμε το κόψιμο κι' αποφασίσαμε να κάνουμε το δάσος· έτσι, ίσως θα μπορούσε να ψόφησε το κήτος. Κι' αν το καταφέρναμε αυτό, τότε θα ήταν εύκολο να βγούμε έξω. Αρχίσαμε, λοιπόν, και καίγαμε από τη μεριά τής ουράς, μα για επτά μέρες κι' άλλες τόσες νύχτες είδηση δεν πήρε από το κάψιμο. Αλλά την όγδοη και ένατη μέρα καταλάβαμε πως το κήτος δεν είναι καλά. Άνοιγε, δηλαδή, το στόμα του με πιο αργό ρυθμό και κάθε φορά που το άνοιγε, το 'κλεινε γρήγορα. Τη δέκατη πια και ενδέκατη μέρα άρχισε να ψοφάει για καλά και να βγάζει μια δυνατή αποφορά. Τη δωδέκατη μέρα, μόλις την τελευταία στιγμή, καταλάβαμε πως, αν δεν τοποθετούσαμε υποστρώματα ανάμεσα στους τραπεζίτες του, όσο ακόμα άνοιγε το στόμα, ώστε να μην μπορεί πια να το ξανακλείσει, θα κινδυνεύαμε να κλειστούμε μέσα στο ψόφιο κήτος και να πεθάνουμε. Έτσι, λοιπόν, με μεγάλα δοκάρια κρατήσαμε ανοιχτό το στόμα του κι' αρχίσαμε να επισκευάζουμε το καράβι, που το εφοδιάσαμε όσο μπορούσαμε με περισσότερο νερό κι' άλλες προμήθειες. Καπετάνιος μας θα ήταν ο Σκίνθαρος.

Την άλλη μέρα το κήτος είχε πια ψοφήσει. Εμείς τότε τραβήξαμε προς τα πάνω το καράβι, το περάσαμε ανάμεσα από τα κενά κι' αφού το δέσαμε από τα δόντια, το ρίξαμε μαλακά πάνω στη θάλασσα. Σκαρφαλώσαμε όμως στη ράχη του κήτους και προσφέραμε θυσία στον Ποσειδώνα εκεί κοντά στο τρόπαιο. Μείναμε τρεις μέρες – γιατί δε φυσούσε αέρας– και την τέταρτη σαλπάρουμε. Τότε συναντούσαμε πολλούς νεκρούς από τη ναυμαχία, που το καράβι μας σκόνταφτε πάνω τους και μέναμε κατάπληκτοι μετρώντας το μπόι τους. Για μερικές μέρες ταξιδεύαμε με ευνοϊκό άνεμο, έπειτα όμως φύσηξε δυνατός βοριάς κι' άρχισε κρύο τσουχτερό. Τότε ολόκληρη η θάλασσα πάγωσε, όχι μονάχα στην επιφάνεια, μα και βαθιά ίσαμε έξι οργιές, έτσι που μπορούσαμε να κατεβούμε απ' το καράβι και να τρέξουμε πάνω στον πάγο. Επειδή ο αέρας συνεχιζόταν και δεν μπορούσαμε να τον αντέξουμε, σκαρφιστήκαμε το εξής – η ιδέα μάλιστα ήταν του Σκίνθαρου· σκάναμε στο παγωμένο νερό μια σπηλιά πολύ μεγάλη και μείναμε εκεί τριάντα μέρες καίγοντας φωτιά και τρώγοντας ψάρια, που τα βρίσκαμε σκάβοντας στον πάγο. Όταν πια τα τρόφιμα άρχισαν να τελειώνουν, βγήκαμε έξω από τη σπηλιά και ξεκολλήσαμε το καράβι που ήταν κοκαλωμένο στον πάγο, σηκώσαμε πανιά κι' αρχίσαμε να σερνόμαστε, λες και πλέαμε, γλιστρώντας ήρεμα και μαλακά πάνω του. Τέλος, την πέμπτη μέρα ο καιρός ξαναζέστανε, ο πάγος άρχισε να λιώνει κι' όλα να γίνονται πάλι νερό.

Ταξιδέψαμε, λοιπόν, καμιά τριανταριά μίλια και ρίξαμε άγκυρα σ' ένα μικρό και έρημο νησί, απ' όπου πήραμε νερό, –κόντευε να μας τελειώσει–, σκοτώσαμε δυο άγριους ταύρους και ξεκινήσαμε. Ετούτοι *οι ταύροι δεν είχαν τα κέρατα πάνω στο κεφάλι, αλλά κάτω απ' τα μάτια*, όπως το απαιτούσε ο Μώμος.¹ Κι' ύστερα από λίγο μπήκαμε σε θάλασσα που δεν ήταν από νερό, αλλά από γάλα. Πάνω της ξεπρόβαλλε ένα νησί άσπρο, γεμάτο κλήματα. Στην πραγματικότητα *το νησί ήταν ένα τεράστιο τυρί πηγμένο*· το διαπιστώσαμε σαν φάγαμε ύστερα. Η περιφέρεια του ήταν πάνω κάτω πέντε χιλιάδες μέτρα. Τα κλήματα ήταν γεμάτα σταφύλια, όμως όταν τα

1 Γιος της Νύχτας και αδελφός των Εσπερίδων, προσωποποίηση του σαρκασμού. Ο Μώμος απαιτούσε να έχει ο ταύρος τα κέρατα κάτω απ' τα μάτια, για να βλέπει τι κάνει μ' αυτά.

στύβαμε, *πίναμε γάλα κι' όχι κρασί*. Στη μέση του νησιού ήταν χτισμένος ναός της Νηρηίδας Γαλάτειας, όπως φανέρωνε η επιγραφή. Όσο διάστημα, λοιπόν, μείναμε εκεί, *για προσφάι και ψωμί είχαμε τη γη και για ποτό το γάλα από τα σταφύλια*. Λέγανε πως σ' αυτούς τους τόπους βασίλισσα ήταν η Τυρώ, η κόρη του Σαλμωνέα, που της το πρόσφερε σαν ανταμοιβή ο Ποσειδών ύστερα από την απελευθέρωσή της.

Αφού μείναμε στο νησί πέντε μέρες, την έκτη βγήκαμε στ' ανοιχτά, ενώ μας συνόδευε μια ελαφριά αύρα κι' η θάλασσα ήταν ακύμαντη. Την όγδοη μέρα, που πλέαμε πια όχι μέσα σε γάλα, μα σε αλμυρό και γαλάζιο νερό, βλέπουμε ανθρώπους πολλούς να τρέχουν πάνω στη θάλασσα. Σε όλα μάζ έμοιαζαν και στο σώμα και στο μπόι, εκτός μόνο από τα πόδια που ήταν από φελλό. Γι' αυτό, θαρρώ, πως ονομάζονταν **Φελλοπόδαροι**. Μείναμε έκπληκτοι, αλήθεια, όταν τους είδαμε να μη βουλιάζουν, παρά να κρατιούνται πάνω στα κύματα και να βαδίζουν άφοβα. Μερικοί μας πλησίασαν και μας χαιρετούσαν σε γλώσσα ελληνική κι' έλεγαν ότι βιάζονται να πάνε στη Φελλώ, την πατρίδα τους. Για ένα διάστημα, λοιπόν, ταξίδευαν μαζί μας, τρέχοντας πλάι μας, έπειτα έστριψαν και πήραν άλλο δρόμο, αφού μας ευχήθηκαν καλό ταξίδι.

Σε λίγο άρχισαν να διακρίνονται πολλά νησιά: κοντά μας και προς τ' αριστερά **η Φελλώ**, εκεί που πήγαιναν βιαστικά οι άνθρωποι εκείνοι: ήταν πόλη χτισμένη πάνω σε μεγάλο και στρογγυλό φελλό. Λίγο μακρύτερα και μάλλον προς τα δεξιά μας υπήρχαν πέντε τεράστια και πανύψηλα νησιά, απ' όπου έβγαιναν μεγάλες φλόγες. Κατευθείαν μπροστά μας βρισκόταν ένα νησί πλατύ και χαμηλό, σε απόσταση όχι λιγότερη από πενήντα μίλια. Δεν απείχαμε και πολύ, όταν φύσηξε ολόγυρα μας θεσπέσια αύρα, γλυκιά κι' ευωδιαστή, σαν κι' αυτή που λέει ο συγγραφέας Ηρόδοτος πως μοσχοβολάει η Ευδαίμων Αραβία. Κάτι σαν από τριαντάφυλλα και νάρκισσους, υάκινθους, κρίνα και μενεξέδες κι' ακόμη από μυρτιά, δάφνη και λουλούδια κλήματος, μια τέτοια γλυκιά μυρωδιά έφτανε κοντά μας.

Ευχαριστημένοι απ' την ευωδιά και προσδοκώντας κάποιο καλό ύστερα από μακροχρόνια βάσανα, επιτέλους πλησιάζαμε σιγά σιγά στο νησί. Τότε πια διακρίναμε καθαρά ολόγυρά του λιμάνια πολλά και μεγάλα, προφυλαγμένα από το κύμα, ποτάμια διάφανα, που χύνονταν ήρεμα στη θάλασσα κι' ακόμη λιβάδια και δάση και ωδικά πουλιά, που άλλα τραγουδούσαν στις ακρογιαλιές, μα πιο πολλά πάνω στα κλαδιά. Ανάλαφρο και δροσερό αεράκι περιέλουζε τη χώρα: αύρες γλυκές έπνεαν μαλακά και σάλευαν τα δέντρα, έτσι που με το σάλεμα των κλαδιών ευχάριστες μελωδίες ηχούσαν αδιάκοπα, που έμοιαζαν με σκοπούς φλογέρας σ' ερημικές τοποθεσίες.

Μα και κάποια βαβούρα ανακατεμένη ακουγόταν ακατάπαυστα, όχι φασαριόζικη, μα σαν κι' αυτή που γίνεται στα συμπόσια, όπου άλλοι παίζουν φλογέρα, άλλοι τραγουδάνε κι' άλλοι πάλι συνοδεύουν τη φλογέρα ή την κιθάρα χτυπώντας παλαμάκια. Μαγεμένοι μ' όλα τούτα κοντοζυγώσαμε και σαν ρίξαμε την άγκυρα, βγήκαμε απ' το καράβι, όπου αφήσαμε τον Σκίνθαρο και δυο άλλους συντρόφους. Καθώς προχωρούσαμε μέσα από ολάνθιστο λιβάδι, συναντούσαμε τους φρουρούς και τα περίπολα. Αυτοί μας δέσανε με στεφάνια από τριαντάφυλλα –είναι γι' αυτούς τα πιο βαριά δεσμά–, μας οδήγησαν στον άρχοντα και στο δρόμο ακούσαμε από τους ίδιους πως το νησί είναι αυτό που λένε νησί των Μακάρων, όπου βασιλεύει ο Ραδάμανθης από την Κρήτη.

Σαν μας οδήγησαν μπροστά του, σταθήκαμε τέταρτοι στη σειρά για να δικαστούμε. Η πρώτη δίκη ήταν για τον Αίαντα τον Τελαμώνιο, αν πρέπει, δηλαδή, να βρίσκεται ανάμεσα στους ήρωες ή όχι. Η κατηγορία εναντίον του ήταν πως είχε τρελαθεί και είχε αυτοκτονήσει. Τέλος, αφού ειπώθηκαν πολλά, ο Ραδάμανθης έβγαλε απόφαση πως πρώτ' απ' όλα ο Αίας πρέπει να παραδοθεί στον γιατρό

Ιπποκράτη από την Κω για να πει τον βέλιουρα,² κι' ύστερα, σαν έρθει στα συγκαλά του, να παίρνει μέρος στο συμπόσιο. Η δεύτερη υπόθεση ήταν ερωτικής φύσεως ανάμεσα στον Θησέα και στον Μενέλαο, που ήταν στα δικαστήρια για την Ελένη, με ποιον από τους δύο, δηλαδή, πρέπει να συζεί. Κι' ο Ραδάμανθης έβγαλε απόφαση να συζεί με τον Μενέλαο, μια κι' είχε περάσει τόσους κόπους και κινδύνους εξαιτίας αυτού του γάμου. Άλλωστε ο Θησεύς είχε κι' άλλες γυναίκες και την Αμαζόνα και τις κόρες του Μίνωα.³ Η τρίτη υπόθεση που εκδικάστηκε ήταν για τα πρωτεία ανάμεσα στον Αλέξανδρο, τον γιο του Φιλίππου, και τον Αννίβα τον Καρχηδόνιο. Η απόφαση που βγήκε ήταν πως υπερείχε ο Αλέξανδρος, γι' αυτό του έβαλαν θρόνο δίπλα στον Κύρο τον Πρεσβύτερο, βασιλιά της Περσίας. Τέταρτους παρουσίασαν εμάς. Ο Ραδάμανθης τότε μας ρώτησε τι πάθαμε και πατήσαμε το πόδι μας, ζωντανοί ακόμη, σε τόπο ιερό κι' εμείς του τα διηγηθήκαμε όλα με τη σειρά. Έπειτα έδωσε εντολή και μας απομάκρυναν και για ώρες σκεπτόταν και συμβουλευόταν τους άλλους δικαστές για την υπόθεση μας. Μαζί του δίκάζαν πολλοί άλλοι κι' ο Αριστείδης ο δίκαιος από την Αθήνα. Όταν τελικά σχημάτισε κάποια γνώμη, έβγαλαν την παρακάτω απόφαση: για τη φιλοπεριέργεια και την απομάκρυνσή μας από την πατρίδα να δώσουμε λόγο όταν πεθάνουμε, μα για την ώρα να μείνουμε ένα ορισμένο διάστημα στο νησί, να ζήσουμε μαζί με τους ήρωες κι' ύστερα να φύγουμε. Μας έδωσαν και προθεσμία για την παραμονή μας, όχι παραπάνω από εφτά μήνες.

Απ' αυτή τη στιγμή τα στεφάνια γλίστρησαν από μόνα τους και 'μεις βρεθήκαμε λυμένοι. Ύστερα μας οδήγησαν στην πόλη και στο συμπόσιο των Μακάρων. Που λες, η πόλη ήταν ολόκληρη από χρυσάφι και το τείχος ολόγυρά της σμαραγδένιο. Είχε εφτά πύλες, όλες από μονοκόμματο ξύλο κανέλας. Το έδαφος της πόλης κάτω και το χώμα μέσα από το τείχος ήταν από ελεφαντόδοντο. Υπήρχαν ναοί για όλους τους θεούς, χτισμένοι από βήρυλλο,⁴ και τεράστιοι βωμοί μονοκόμματοι από αμέθυστο, που πάνω τους κάνουν τις θυσιές. Ολόγυρα από την πόλη τρέχει ποτάμι με το πιο φίνο άρωμα, που έχει πλάτος πενήντα μέτρα περίπου και βάθος δύομισι, ώστε να μπορεί να κολυμπήσει κανείς άνετα. Για λουτρά έχουν σπίτια μεγάλα, γυάλινα, που θερμαίνονται καίγοντας κανέλα κι' αντί για νερό στους λουτήρες υπάρχει ζεστή δροσιά. Για φορέματα φορούν δίχτυα αράχνης, ανάλαφρα, βαθυκόκκινα. Σώματα όμως δεν έχουν, είναι άυλοι και χωρίς σάρκα, δείχνουν μονάχα σχήμα και μορφή. Παρόλο που είναι ασώματοι, μπορούν και στέκονται, κινούνται, σκέπτονται, μιλούν.

Με λίγα λόγια φαίνεται πως η ψυχή τους, γυμνή κατά κάποιον τρόπο, τριγυρίζει παίρνοντας τη μορφή του σώματος. Γιατί στ' αλήθεια, αν κανείς δεν τους άγγιζε, δε θα μπορούσε να καταλάβει πως αυτό που βλέπει δεν είναι πραγματικό σώμα. Είναι κάτι σαν σκιές όρθιες, όχι όμως σκοτεινές. Ούτε κανείς γερνάει, μόνο παραμένει στην ηλικία που έχει, όταν έρθει εδώ. Εξάλλου εδώ ποτέ δε νυχτώνει, ούτε κι' η μέρα είναι πάρα πολύ φωτεινή, αλλά το φως που πέφτει στη χώρα μοιάζει με το γλυκοχάραμα πριν από την ανατολή του ήλιου. Και μάλιστα ξέρουν μόνο μια εποχή του χρόνου, γιατί πάντοτε έχουν άνοιξη εκεί κι' ο μοναδικός αέρας που φυσάει είναι ο Ζέφυρος. Η χώρα πλημμυρίζει από κάθε λογής λουλούδια, κάθε λογής φυτά, άλλα που τα καλλιεργούν κι' άλλα που δίνουν μόνο σκιά. **Τα κλήματα δίνουν σοδειά δώδεκα φορές το χρόνο** και κάνουν καρπό κάθε μήνα. Έλεγαν μάλιστα πως οι ροδιές, οι μηλιές και τ' άλλα οπωροφόρα καρπίζουν δεκατρείς φορές το χρόνο, γιατί το μήνα Μίνωα, που έχουν αυτοί, καρποφορούν δύο φορές. **Τα στάχρα αντί για στάρι**

2. **Βέλιουρας** ή **σκάρφη** είναι ο **ελλέβορος** των αρχαίων Ελλήνων, φάρμακο καταπραυντικό, κατάλληλο για παροξυσμούς και την τρέλα. Παρασκευαζόταν από το ομώνυμο φυτό.

3. Η Αμαζόνα είναι η Ιππολύτη. Οι κόρες του Μίνωα είναι η Αριάδνη και η Φαίδρα.

⁴ **Βήρυλλος**: λίθος ή είδος βοτάνου. Στο σατιρικό σκεπτικό του Λουκιανού ταιριάζουν και τα δύο. (Λεξικό Ησυχίου).

βγάζουν στις κορυφές τους ψωμί έτοιμο, έτσι που μοιάζουν με μανιτάρια. Υπάρχουν και τρακόσες εξήντα πέντε πηγές γύρω από την πόλη με νερό, άλλες τόσες με μέλι, καμιά πεντακοσαριά με μύρο, μικρότερες όμως αυτές, εφτά ποταμοί με γάλα κι' οχτώ με κρασί.

Το συμπόσιο τους το είχαν ετοιμάσει έξω από την πόλη, στο ονομαζόμενο Ηλύσιο πεδίο. Είναι ένα λιβάδι πανέμορφο και τριγύρω του δάσος πυκνό με όλα τα είδη των δέντρων, που ρίχνει τη σκιά του στους συμποσιαστές. Ξαπλώνουν σε στρώμα τα φτιαγμένα από άνθη και για υπηρέτες έχουν τους ανέμους, που τους παραθέτουν απ' όλα εκτός από κρασί. Για τούτο δεν έχουν καμιά ανάγκη, μια και γύρω από το τραπέζι υπάρχουν γυάλινα μεγάλα δέντρα απ' το πιο καθαρό γυαλί, που για καρπούς έχουν λογιών λογιών ποτήρια στο σχήμα και στο μέγεθος. Κι' όταν, λοιπόν, κανείς πλησιάζει στο τραπέζι, τρυγάει ένα δυο κύπελλα, τα βάζει μπροστά του κι' αυτά στη στιγμή γεμίζουν κρασί. Έτσι συνηθίζουν να πίνουν.

Κι' αντί για στεφάνια τα αηδόνια και τα άλλα ωδικά πουλιά με το ράμφος τους μαζεύουν λουλούδια από τα γειτονικά λιβάδια και τους ραίνουν, λες και είναι χιόνι, καθώς πετούν από πάνω τους και τραγουδούν. Κοντά στ' άλλα αρωματίζονται με τούτον τον τρόπο: πυκνά σύννεφα αντλούν μύρο από τις πηγές και το ποτάμι, στέκονται πάνω από το τραπέζι και καθώς οι άνεμοι τα πιέζουν απαλά, το ραντίζουν ελαφρά, σα να 'ναι δροσιά. Όσο διαρκεί το δείπνο, καταγίνονται με ποίηση και τραγούδια. Πιο πολύ τραγουδούν τα έπη του Ομήρου, που κι' αυτός είναι παρών και παίρνει μαζί τους μέρος στο συμπόσιο ξαπλωμένος πιο πάνω από τον Οδυσσέα.

Στις χορωδίες παίρνουν μέρος αγόρια και κορίτσια με κορυφαίους τον Εύνομο το Λοκρό, τον Αρίωνα από τη Λέσβο, τον Ανακρέοντα και τον Στησίχορο,⁵ που τραγουδούν μαζί τους. Γιατί κι' αυτόν τον είδα κοντά στους άλλους, μια και η Ελένη συμφιλιώθηκε μαζί του. Όταν αυτοί σταματούν το τραγούδι, εμφανίζεται δεύτερη χορωδία από κύκνους, χελιδόνια και αηδόνια. Όταν κι' αυτά τραγουδήσουν, τότε πια ολόκληρο το δάσος αντηχεί από τραγούδια και αυλούς με προεξάρχοντες τους ανέμους. Μα έχουν και κάτι ακόμη πολύ σπουδαίο για να κάνουν κέφι· κοντά στον τόπο του συμπόσιου βρίσκονται δύο πηγές, που η μια είναι πηγή γέλιου κι' η άλλη πηγή της Τέρψης. Όταν, λοιπόν, αρχίζει το φαγοπότι, όλοι πίνουν κι' από τις δύο και από κει κι' ύστερα περνούν την ώρα τους με χαρές και γέλια.

Θέλω όμως να μνημονεύσω και όσους περιφανείς πρόσεξα μαζί τους. Είδα, λοιπόν, όλους τους ημίθεους κι' όσους είχαν πάρει μέρος στον Τρωικό πόλεμο, εκτός βέβαια από τον Αίαντα το Λοκρό. Για κείνον έλεγαν πως είναι ο μόνος που βρίσκεται τιμωρημένος στον τόπο των ασεβών. Από τους βαρβάρους πάλι είδα τους Κύρους και τους δύο, τον Ανάχαρση από τη Σκυθία, τον Ζάμολξη από τη Θράκη και τον Νομά από την Κάτω Ιταλία.

Είδα επίσης τον Λυκούργο από τη Σπάρτη, τον Φωκίωνα και τον Τέλλο από την Αθήνα και όλους τους σοφούς εκτός από τον Περίανδρο. Είδα και τον Σωκράτη, τον γιο του Σωφρονίσκου, να φλυαρεί ασταμάτητα με τον Νέστορα και τον Παλαμήδη. Γύρω του βρίσκονταν ο Υάκινθος από τη Λακεδαίμονα, ο Νάρκισσος από τις Θεσπιές, ο Ύλας κι' άλλα ομορφόπαιδα. Μου φάνηκε πως ήταν ερωτευμένος με τον Υάκινθο, γιατί εκείνον κυρίως έλεγε αυστηρά. Μάλιστα έλεγαν πως ο Ραδάμανθης ήταν θυμωμένος με τον Σωκράτη και πως πολλές φορές τον είχε φοβερήσει ότι θα τον

5. Ο Στησίχορος είχε γράψει ποίημα, όπου περιέγραφε με μελανά χρώματα την απιστία της ωραίας Ελένης. Μόλις τελείωσε το ποίημα ο ποιητής τυφλώθηκε, αλλά βρήκε την όραση του, όταν έγραψε άλλο ποίημα, την «Παλινωδία», όπου την επαινούσε και απέρριπτε το γεγονός της απαγωγής της στην Τροία.

διώξει από το νησί, αν εξακολουθεί να φλυαρεί και να μη θέλει να γλεντάει αφήνοντας κατά μέρος την ειρωνεία.

Μονάχα ο Πλάτων έλειπε και γι' αυτόν πάλι έλεγαν πως ζούσε στην πολιτεία που ο ίδιος επινόησε με το πολίτευμα και τους νόμους που μόνος του έφτιαξε για τους πλούσιους φίλου του. Πρώτους και καλύτερους είχαν τους οπαδούς του Αρίστιππου και του Επίκουρου, έτσι που ήταν εύθυμοι, ευχάριστοι και γλεντζέδες. Παρών κι' ο Αίσωπος από τη Φρυγία, που τον είχαν και για γελωτοποιό. Αλλά κι' ο Διογένης από τη Σινώπη, που η διαγωγή του άλλαξε τόσο, ώστε, όχι μόνο παντρεύτηκε τη Λαΐδα την εταίρα, μα και πολλές φορές από το μεθύσι του σηκωνόταν και χόρευε κι' έκανε σαχλαμάρες.

Δεν υπήρχε όμως κανένας Στωικός. *Λέγανε πως ακόμη ανεβαίνουν τον ανηφορικό δρόμο της αρετής.* Ακούγαμε και για τον Χρύσιππο,⁶ πως δε θα του επιτραπεί να πατήσει το πόδι του στο νησί, αν δεν πιεί τέσσερις φορές βέλιουρα. *Όσο για τους οπαδούς της Ακαδημίας, έλεγαν πως ναι μεν θέλουν να έρθουν, ακόμη όμως χρονοτριβούσαν και το μελετούσαν, γιατί δεν μπορούσαν ούτε και σε τούτο να καταλήξουν, αν δηλαδή υπάρχει στ' αλήθεια ένα τέτοιο νησί.*

Νομίζω, άλλωστε, ότι φοβόντουσαν την κρίση του Ραδάμανθη, μιά και δεν παραδέχονται πως υπάρχουν κριτήρια. Έλεγαν όμως και το άλλο· πως ενώ πολλοί απ' αυτούς ξεκίνησαν ν' ακολουθήσουν εκείνους που έρχονταν προς τα δω, από τη νωθρότητα τους έμεναν πίσω, μην μπορώντας να φτάσουν πουθενά, κι' αναγκάστηκαν να γυρίσουν πίσω από τα μισά του δρόμου.

Αυτοί, βέβαια, ήταν οι πιο σπουδαίοι απ' όσους βρίσκονταν εκεί. Πρώτον απ' όλους όμως τιμούν τον Αχιλλέα κι' ύστερα απ' αυτόν τον Θησέα. Όσο για κρεβατώματα και ερωτοδουλειές συνηθίζουν τούτα εδώ: συνουσιάζονται στα φανερά, με γυναίκες και άντρες μπροστά στα μάτια όλων, χωρίς να το θεωρούν καθόλου ντροπή. Μονάχα ο Σωκράτης ορkiζόταν πως, μα την αλήθεια, πλησίαζε τους νέους απονήρευτα. Φυσικά όλοι τον κατηγορούσαν ότι ορkiζόταν ψέματα. Γιατί πολλές φορές ο Υάκινθος ή ο Νάρκισσος το παραδέχονταν, εκείνος όμως το αρνιόταν. Οι γυναίκες είναι όλες για όλους και κανένας δε ζηλεύει τον άλλο, γιατί στο θέμα αυτό είναι όλοι τους πλατωνικότατοι. Και τα αγόρια προσφέρονται σ' όποιον τα επιθυμεί χωρίς καμία αντίρρηση.

Δεν είχαν περάσει καλά καλά δυο τρεις ημέρες κι' εγώ παρουσιάστηκα στον Όμηρο, τον ποιητή, μια και οι δυο μας ευκαιρούσαμε, κι' άρχισα να τον ρωτάω για ένα σωρό πράγματα και προπάντων από πού είναι. Γιατί στην πατρίδα, ακόμη και τώρα, πασχίζουμε με κάθε τρόπο να το βρούμε. Κι' αυτός απάντησε πως δεν του είναι άγνωστο ότι άλλοι τον θεωρούν Χιώτη, άλλοι Σμυρνιό και καμπόσοι Κολοφώνιο.

Έλεγε όμως πως στην πραγματικότητα είναι Βαβυλώνιος και πως οι συμπολίτες του δεν τον φώναζαν Όμηρο, αλλά Τιγράνη. Ύστερα όμως, όταν τον έπιασαν όμηρο οι Έλληνες, άλλαξε τ' όνομα του. Τον ρωτούσα επίσης για τους αμφισβητούμενους στίχους του, αν στ' αλήθεια τους έχει γράψει αυτός. Κι' εκείνος με διαβεβαίωνε πως όλοι είναι δικοί του. Τότε κι' εγώ τα έψαλα έξω από τα δόντια στους γραμματικούς, τους μαθητές του Ζηνόδοτου⁷ και του Αρίσταρχου,⁸ για τις σχολαστικότητές τους. Μια και μου είχε αποκριθεί ικανοποιητικά γι' αυτά, συνέχισα και τον ρωτούσα, γιατί τέλος πάντων άρχισε το ποίημα από την οργή του Αχιλλέα. Κι' αυτός μου απάντησε

6. Ο Χρύσιππος είναι ο τελευταίος εκπρόσωπος της αρχαιότερης Στοάς. Ήταν από την Ταρσό κι' έζησε από το 280–206 π.Χ. Θεωρείται ο ευρητής και θεμελιωτής της φυσικής θεολογίας.

7. Σχολιαστής από την Έφεσο που έζησε στην Αλεξάνδρεια. Ασχολήθηκε με την κριτική έκδοση των ομηρικών επών.

8. Σχολιαστής από τη Σαμοθράκη που κι' αυτός έζησε στην Αλεξάνδρεια. Υπήρξε εκδότης και ερμηνευτής του Ομήρου.

πως έτσι του ήρθε, χωρίς καθόλου να το σκεφτεί. Ήθελα ακόμη να μάθω αν έγραψε πρωτότερα την *Οδύσσεια* από την *Ιλιάδα*, όπως ισχυρίζονται οι περισσότεροι. Μα εκείνος το αρνιότανε. Βέβαια, πως δεν ήταν τυφλός, που κι' αυτό ακόμη το λένε, το διαπίστωνα τώρα και μοναχός μου. Γιατί, φυσικά, είχα μάτια και δεν είχα ανάγκη να ρωτήσω. Συχνά μάλιστα έκανα κι' άλλες φορές ετούτο: μόλις, δηλαδή, έβλεπα πως δεν είχε δουλειά, τον πλησίαζα και τον ρωτούσα οτιδήποτε, κι' αυτός μου αποκρινόταν σε όλα με προθυμία ακόμη πιο μεγάλη μετά τη δίκη που κέρδισε. Γιατί εκκρεμούσε μια μήνυση εναντίον του που την είχε κάνει ο Θερσίτης και τον κατηγορούσε πως στο ποίημά του τον γελοιοποιούσε. Τη δίκη την κέρδισε ο Όμηρος έχοντας συνήγορο του τον Οδυσσέα.

Σχεδόν την ίδια εποχή κατέφτασε κι' ο Πυθαγόρας ο Σαμιώτης, που είχε μετεμψυχωθεί επτά φορές κι' είχε ζήσει σε άλλα τόσα σώματα κι' έτσι είχε ολοκληρώσει τους κύκλους της ψυχής. Ολόκληρο το δεξί του μέρος ήταν από χρυσάφι. Βγήκε απόφαση να γίνει μέλος της κοινότητας, ακόμη όμως είχαν ενδοιασμούς με ποιο όνομα πρέπει να τον φωνάζουν, Πυθαγόρα ή Εύφορβο;⁹ Ήρθε, λοιπόν, κι' η αφεντιά του ο Εμπεδοκλής, κατακαμένος και σ' ολόκληρο το σώμα του καυλισμένος,¹⁰ όμως δεν έγινε δεκτός παρ' όλα του τα παρακάλια.

Σαν πέρασε κάμποσο διάστημα, έφτασε ο καιρός των αγώνων τους, τα *Θανατούσια*. Ο Αχιλλεύς ήταν αθλοθέτης για πέμπτη φορά κι' ο Θησεύς για έβδομη, θα μου 'παιρνε, βέβαια, πολλή ώρα να διηγηθώ τις λεπτομέρειες, μα θ' αφηγηθώ τα κυριότερα γεγονότα. Στην πάλη βγήκε νικητής ο Κάρανος, απόγονος του Ηρακλή, που πάλεψε για το στεφάνι με τον Οδυσσέα. Στην πυγμαχία αγωνίστηκαν ο Άρειος από την Αίγυπτο –θαμμένος πια στην Κόρινθο– με τον Επειό κι' ήρθαν ισοπαλία. Για το παγκράτιο εκείνοι δε δίνουν βραβεία. Στο τρέξιμο δε θυμάμαι πιά ποιός νίκησε. Όσο για τους ποιητές στ' αλήθεια ο Όμηρος ήταν πάρα πολύ ανώτερος, νίκησε όμως ο Ησίοδος. *Για όλα τα αγωνίσματα τα έπαθλα ήταν στεφάνια πλεγμένα με φτερά παγωνιών.*

Δεν είχαν καλά καλά τελειώσει οι αγώνες κι' έφτασε η είδηση πως οι τιμωρημένοι στον τόπο των ασεβών έσπασαν τα δεσμά τους, νίκησαν τους φρουρούς και προχωρούν κατά το νησί. Αρχηγοί τους ήταν ο Φάλαρης από τον Ακράγαντα, ο Βούσιρης από την Αίγυπτο, ο Διομήδης από τη Θράκη και μαζί τους οι συμμορίες του Σκίρωνα και του Πιτυοκάμπτη. Μόλις τά 'μαθε ο Ραδάμανθης, παρατάσσει τους ήρωες στην παραλία. Αρχηγούς τους είχαν τον Θησέα, τον Αχιλλέα και τον Αίαντα τον Τελαμώνιο, που είχε πια ξαναβρεί τα λογικά του. Ήρθαν στα χέρια κι' άρχισαν να χτυπιούνται.

Νίκησαν οι ήρωες, μα ο Αχιλλεύς έκανε τα περισσότερα κατορθώματα. Γενναιότατος στάθηκε κι' ο Σωκράτης, που πολέμαγε στη δεξιά πτέρυγα και σίγουρα αγωνίστηκε καλύτερα παρά στο Δήλιο, τον καιρό που ζούσε. Σαν του επιτέθηκαν, δηλαδή, τέσσερις εχθροί, όχι μόνο δεν το 'βαλε στα πόδια, αλλά και στην όψη ήταν ατάραχος. Για τούτο ύστερα του έδωσαν ξεχωριστό βραβείο, έναν όμορφο και μεγάλο κήπο έξω από την πόλη κι' εκεί προσκαλούσε τους φίλους του και συζητούσαν. *Μάλιστα έδωσε στην περιοχή το όνομα Νεκρακαδημία.* Τους νικημένους τους έπιασαν, τους έδεσαν και τους έστειλαν πίσω για τιμωρία ακόμη μεγαλύτερη. Κι' αυτή τη μάχη την περιέγραψε ο Όμηρος κι' όταν έφευγα από εκεί, μου έδωσε τα βιβλία για να τα φέρω στους ανθρώπους κάτω στη γη. Τα χάσαμε όμως

9. Ο Εύφορβος ήταν γιος του Πάνθου, ανδρείος πολεμιστής που πλήγωσε τον Πάτροκλο, για να σκοτωθεί με τη σειρά του από το Μενέλαο. Ο Πυθαγόρας ο Σάμιος, που πίστευε στη μετεμψύχωση, διατεινόταν πως ήταν σε προηγούμενη ζωή ο ίδιος ο Εύφορβος, γι' αυτό είχε πάρει το όνομα του.

10. Επειδή, κατά την παράδοση, είχε πηδήσει μέσα στον κρατήρα της Αίτνας.

ύστερα μαζί μ' όλα τ' άλλα. Το ποίημα άρχιζε έτσι: *Τραγούδησε μου τώρα, Μούσα, τη μάχη των νεκρών ηρώων.*

Ύστερα μαγειρέψανε κουκιά, καθώς το συνηθίζουν εκεί,¹¹ όταν νικήσουν σε πόλεμο, γιόρτασαν με φαγοπότι τα επινίκια κι' έκαναν μια σπουδαία γιορτή. Μονάχα ο Πυθαγόρας δεν πήρε μέρος· καθόταν νηστικός μακριά, γιατί τον έπιανε αηδία για τα κουκιά.

Είχαν περάσει κι' όλας έξι μήνες κι' εκεί κατά τα μισά του έβδομου ξέσπασαν καινούριες φασαρίες· ο Κινύρας, ο γιος του Σκίνθαρου, ένας παίδαρος ψηλός και όμορφος, εδώ και πολύ καιρό είχε πέσει σε έρωτα με την Ελένη. Απ' τη μεριά της εκείνη δεν τό' κρυβε καθόλου πως ήταν τρελά ερωτευμένη με τον νεαρό, γιατί συχνά στο τραπέζι έγνεφαν ο ένας στον άλλο, τσουγκρίζαν τα ποτήρια τους και σηκώνονταν κι' έκαναν βόλτες μονάχοι στο δάσος.

Και μια ωραία ημέρα, λοιπόν, ο Κινύρας, σπρωγμένος από έρωτα κι' απελπισία, σκέφτηκε να κλέψει την Ελένη –τά' θελε, βέβαια, κι' η περδικούλα της– και να το σκάσουν σ' ένα από τα κοντινά νησιά, δηλαδή στη *Φελλώ* ή στο *Τυρονήσι*. Είχαν διαλέξει εδώ και καιρό για συνεργούς τρεις συντρόφους δικούς μου, τους πιο αποφασισμένους. Στον πατέρα του, φυσικά, δεν είπε λέξη γι' αυτά, γιατί αν τό' ξερε εκείνος θα τον εμπόδιζε. Όταν νόμισαν ότι έφτασε η ώρα, έβαλαν μπρος το σχέδιο τους.

Μόλις άρχισε να νυχτώνει –εγώ, βέβαια, έλειπα, γιατί έτυχε να με πάρει ο ύπνος την ώρα του συμποσίου–, αυτοί ξέφυγαν από τους άλλους, άρπαξαν την Ελένη και σαλπάρισαν στα γρήγορα, θα ήταν μεσάνυχτα, όταν ο Μενέλαος σηκώθηκε από τον ύπνο του και κατάλαβε πως η γυναίκα του δεν είναι στο κρεβάτι, οπότε έσυρε φωνή κι' αφού ξεσήκωσε τον αδελφό του, έτρεξε στον βασιλιά Ραδάμανθη. Την ώρα που χάραζε, οι σκοποί έλεγαν ότι διακρίνουν το καράβι σε μεγάλη απόσταση. Τότε πια ο Ραδάμανθης έβαλε πενήντα ήρωες σ' ένα καράβι από μονοκόμματο σπερδούκλι κι' έδωσε εντολή να τους κυνηγήσουν. Αυτοί, τραβώντας με μεγάλο ζήλο κουπί, *τους τσακώνουν κατά το μεσημέρι, τη στιγμή που έμπαιναν στη γαλατένια περιοχή του Ωκεανού κοντά στο Τυρονήσι*. Λίγο έλειψε να τους ξεφύγουν.

Δέσανε το καράβι με αλυσίδα από τριαντάφυλλα κι' έβαλαν πλώρη για το γυρισμό. Η Ελένη έκλαιγε και ντρεπόταν και σκέπαζε το πρόσωπο της, όσο για την παρέα του Κινύρα ο Ραδάμανθης πρώτα τους ανέκρινε, μήπως είχαν κι' άλλους συνεργούς, αυτοί όμως είπαν πως δεν είχαν κανέναν. *Ύστερα τους έδωσε από τα «τρυφερά» τους και τους έστειλε στον τόπο των ασεβών, αφού πρώτα τους μαστίγωσαν με μολόχα*. Έπειτα αποφάσισαν να μας διώξουν πριν την ώρα μας από το νησί και μας έδωσαν προθεσμία μόνο μέχρι την άλλη μέρα.

Τότε, λοιπόν, εγώ άρχισα να κλαίω και να οδύρομαι, που μού 'τανε γραφτό ν' αφήσω τέτοια αγαθά και να ξαναρχίσω την περιπλάνηση. Αυτοί όμως με παρηγορούσαν λέγοντας μου πως δε θα περάσει πολύς καιρός που θα ξαναγυρίσω κοντά τους. Μέχρι που μού 'δειξαν το θρονί που προόριζαν για μένα και το ανάκλιτρο μου κοντά στους πιο εκλεκτούς. Εγώ τότε πήγα κοντά στον Ραδάμανθη και τον χλιοπαρακαλούσα να μου φανερώσει το μέλλον μου και να μου δείξει την πορεία του ταξιδιού μου. Εκείνος μου απάντησε πως θα φτάσω, βέβαια, στην πατρίδα, όμως πρωύτερα θα περιπλανηθώ και θα περάσω κινδύνους. Αλλά με κανέναν τρόπο δε θέλησε να μου πει πότε θα ξαναγυρίσω.

«Λοιπόν», είπε κι' έδειξε τα κοντινά νησιά –διακρίνονταν πέντε κι' άλλο ένα έκτο σε κάποια απόσταση–, «αυτά είναι τα νησιά για τους ασεβείς, εννοώ τα κοντινά, απ'

11. Εννοεί τα Πυανέσια, γιορτή που τελούνταν στην Αττική προς τιμήν του Απόλλωνα την έβδομη μέρα του Πυανεσιώνα (15 Οκτωβρίου-15 Νοεμβρίου).

όπου, πρόσθεσε, βλέπεις αυτή τη στιγμή να ξεπετιέται μεγάλη φωτιά, μα εκείνο το έκτο είναι η πόλη των ονείρων. Έπειτα έρχεται το νησί της Καλυψώς, μόνο που δεν μπορείς ακόμη να το δεις. Όταν θα τα έχεις αφήσει πίσω σου, τότε πια θα φτάσεις στη μεγάλη ήπειρο που βρίσκεται απέναντι από αυτήν που εσείς κατοικείτε. Εκεί πια θα περάσεις πολλές περιπέτειες, θ' απαντήσεις ένα σωρό λαούς και θα ζήσεις με ανθρώπους ακοινώνητους. Τέλος κάποια στιγμή θα φτάσεις στην άλλη ήπειρο».

Τόσα μόνο μου είπε και **ξερίζωσε από τη γη μια ρίζα μολόχας. Μου την πρόσφερε και μου σύστησε να προσεύχομαι σ' αυτήν κάθε φορά που θα βρίσκομαι σε μεγάλο κίνδυνο.** Με συμβούλεψε ακόμη, αν κάποια μέρα ερχόμουν σ' αυτή τη χώρα, μήτε να σκαλίζω φωτιά με μαχαίρι, μήτε να τρώω λούπινα, μήτε ν' αγγίζω αγόρι πάνω από δεκαοχτώ χρονών. Αν αυτά τα έβαζα καλά στο μυαλό μου, μπορούσα να ελπίζω πως θα ξαναγύριζα στο νησί.

Έτσι, λοιπόν, άρχισα να ετοιμάζομαι για το ταξίδι και όταν έφτασε η ώρα, κάθισα στο τραπέζι μαζί τους. Την άλλη μέρα πήγα στον Όμηρο τον ποιητή και τον παρακάλεσα να μου φτιάξει ένα επίγραμμα δίστιχο. Κι' όταν το έφτιαξε, έστησα μια στήλη από βηρύλλιο κοντά στο λιμάνι και το χάραξα επάνω. Το επίγραμμα έγραφε αυτά: **Κάποιος Λουκιανός αγαπημένος των μακάριων θεών, είδε όλα τούτα και πάλι γύρισε στην αγαπημένη πατρίδα.**

Έμεινα, βέβαια, και κείνη την ημέρα, την άλλη όμως σαλπάρισα, ενώ οι ήρωες μας κατευόδωναν. Τότε ήταν που ήρθε ο Οδυσσεύς κρυφά από την Πηνελόπη και μου έδωσε ένα γράμμα να το πάω στην Καλυψώ, στο νησί Ωγυγία. Ο Ραδάμανθης μου έδωσε συνοδεία τον πλοηγό Ναύπλιο, έτσι που αν κατά τύχη πλευρίσουμε στα νησιά, να μη μας πιάσουν με την ιδέα ότι ταξιδεύουμε για να κάνουμε εμπόριο.

Προχωρώντας, σαν είχαμε πια προσπεράσει τη μυρωμένη ατμόσφαιρα, αμέσως μας υποδέχτηκε μια φοβερή αποφορά, κάτι σαν κατράμι, θειάφι και πίσσα που καίγονται όλα μαζί και τσίκνα απαίσια κι' ανυπόφορη, σα να καίγονταν ανθρώπινες σάρκες κι' ο αέρας, θολός και καταχνιασμένος, έσταζε δροσιά από πίσσα. Μάλιστα ακούγαμε κρότους από μαστίγια και κραυγές πολλών ανθρώπων.

Στ' άλλα νησιά, βέβαια, δεν πλευρίσαμε, μα εκείνο όπου βγήκαμε, ήταν κάπως έτσι: γύρω γύρω ήταν απόκρημνο κι' απότομο, σπαρμένο με σκελετωμένα βράχια και τρόχαλα, κι' ούτε δέντρο υπήρχε, μήτε και νερό. Κι' όμως συρθήκαμε πάνω στους γκρεμούς και προχωρήσαμε μέσα σ' ένα μονοπάτι γεμάτο αγκάθια και παλούκια, έναν τόπο φρικαλέο! Σαν φτάσαμε στη φυλακή και στο κολαστήριο, πρώτ' απ' όλα μας καθήλωσε η φύση του τόπου, γιατί παντού μέσ' από τη γη φύτρωναν μαχαίρια και παλούκια, ολοτρόγυρα έτρεχαν ποτάμια, το πρώτο με λάσπη, το δεύτερο με αίμα και το παραμέσα με φωτιά. Τούτο εδώ ήταν πολύ μεγάλο και αδιάβατο κι' έτρεχε σα νερό κι' έκανε κύματα σαν τη θάλασσα, είχε όμως και ψάρια πολλά, που άλλα μοιάζανε με δαυλιά κι' άλλα πάλι, μικρότερα, με αναμμένα κάρβουνα, που τα ονόμαζαν λυχναράκια.

Για όλα αυτά υπήρχε όλη κι' όλη μια στενή είσοδος κι' είχαν στήσει φρουρό τον Τίμωνα τον Αθηναίο.¹² Ωστόσο, όταν περάσαμε από κει με οδηγό μας το Ναύπλιο, βλέπαμε πολλούς βασιλιάδες να βασανίζονται, μα και πολλούς απλούς πολίτες που μερικούς απ' αυτούς τους αναγνωρίζαμε. Είδαμε μάλιστα και τον Κινύρα¹³ κρεμασμένο από τα «τρυφερά» του να σιγοτσοιροφλίζεται στη φωτιά.

12. Πρόκειται για τον γνωστό Αθηναίο μισάνθρωπο, που έζησε την εποχή του Πελοποννησιακού πολέμου. Πέθανε από γάγγραινα, επειδή αρνήθηκε τη βοήθεια των γιατρών.

13. Εδώ πρόκειται για τον Κινύρα το βασιλιά της Πάφου ή και της Κύπρου ολόκληρης, πρώτο ιερέα της Αφροδίτης κι' επιδέξιο μουσικό. Ήταν παροιμιώδης για τον πλούτο και την ομορφιά του.

Οι ξεναγοί μάς διηγούνταν τη ζωή τού καθενός και για ποιες αμαρτίες τώρα τιμωρούνται. Τις πιο μεγάλες τιμωρίες τραβούσαν αυτοί που όταν ζούσαν είπαν ψέματα κι' όσοι είχαν γράψει πράγματα όχι αληθινά. Ανάμεσα τους ήταν κι' ο Κτησίας από την Κνίδα, ο Ηρόδοτος και πολλοί άλλοι. Βλέποντας τους εγώ ένιωθα πως είχα μεγάλες ελπίδες για το μέλλον, γιατί είχα τη συνείδηση ότι δεν έχω πει κανένα ψέμα. Επειδή πια δεν μπορούσα να υποφέρω το θέαμα, αποχαιρέτησα το Ναύπλιο, γύρισα γρήγορα πίσω στο καράβι και σήκωσα άγκυρα.

Και να σου σε λίγο άρχισε να φαίνεται κοντά μας το νησί των ονείρων, που μόλις διακρινόταν αμυδρά κι' ακαθόριστα. Είχε κι' αυτό κάτι που έμοιαζε με όνειρο, γιατί, καθώς εμείς πλησιάζαμε, εκείνο πήγαινε πίσω και ξέφευγε και τραβούσε μακρύτερα. Κάποτε όμως το φτάσαμε, μπήκαμε στο λιμάνι που λέγεται Ύπνος, κοντά στις Ελεφάντινες πύλες, όπου βρίσκεται ο ναός του Κόκορα κι' αργά το απόγευμα ξεμπαρκάραμε.

Όταν μπήκαμε στην πόλη, βλέπαμε πολλά όνειρα και λογίων λογίων. Πρώτ' απ' όλα όμως θέλω να μιλήσω για την πόλη, γιατί δεν έχει γράψει γι' αυτήν κανένας άλλος, κι' ο Όμηρος, ο μόνος που την αναφέρει, δε μας τα έγραψε με ακρίβεια. Γύρω τριγύρω από το νησί υψωνόταν δάσος· τα δέντρα είναι πανύψηλες παπαρούνες και μαντραγόρες¹⁴ και πάνω τους σμάρι οι νυχτερίδες, γιατί μόνο αυτό το πετούμενο υπάρχει στο νησί. Εκεί κοντά τρέχει κι' ένα ποτάμι, ο *Νοχτοπερπάτης*, όπως τον λένε αυτοί. Υπάρχουν και δύο πηγές κοντά στις πύλες, που τη μιά τη λένε *Αθήαργο* και την άλλη *Ολονοχτία*. Το περιτείχισμα της πόλης, υψηλό και πολύχρωμο, μοιάζει καταπληκτικά με το ουράνιο τόξο. Και δεν υπάρχουν μονάχα δυο πύλες, όπως έχει γράψει ο Όμηρος, αλλά τέσσερις, οι δύο, δηλαδή, που βλέπουν στην *πεδιάδα της Τεμπελιάς*· η μια είναι σιδερένια κι' η άλλη πήλινη. Λέγανε πως από εκεί εξορμούσαν τα όνειρα τα τρομακτικά, τα όνειρα τα δολοφονικά και τα αποτρόπαια. Υπήρχαν κι' άλλες δύο αντίκρυ στο λιμάνι και στη θάλασσα, η μια από κέρατο κι' η άλλη, απ' όπου μπήκαμε εμείς, από ελεφαντόδοντο. Καθώς μπαίνουμε στην πόλη, δεξιά μας βρίσκεται ο *ναός της Νύχτας*, που τη λατρεύουν περισσότερο απ' όλους τους θεούς. Το ίδιο και τον *Κόκορα*, που το ιερό του είναι χτισμένο κοντά στο λιμάνι. Στο αριστερό πάλι μέρος βρίσκονται τα *ανάκτορα του Ύπνου*, που είναι ο βασιλιάς του τόπου κι' έχει διορίσει δύο διοικητές και υπαρχηγούς, τον *Ταραξία*, γιο του *Αδικόπουλου*, και τον *Πλουτοκράτορα*, γιό του *Φανταστικού*. Στη μέση της αγοράς υπάρχει μια πηγή που τη λένε *Νοσταλέα* κι' εκεί κοντά δυο ναοί, ο ένας της *Απάτης* κι' ο άλλος της *Αλήθειας*. Επειδή βρίσκεται και το ιερό και το μαντείο τους με αρχιερέα και προφήτη τον Αντιφώντα τον ονειροκρίτη,¹⁵ που του έλαχε αυτή η χάρη από τον Ύπνο. Αυτά, λοιπόν, τα όνειρα δεν έμοιαζαν αναμεταξύ τους, μήτε στο είδος, μήτε στην όψη, γιατί άλλα ήταν υψηλά, όμορφα και καλοφτιαγμένα κι' άλλα κοντά κι' ασχημομούρικα· άλλα πάλι ήταν χρυσά, όπως έδειχναν, κι' άλλα τιποτένια και κακομοίρικα.

Ανάμεσα τους ήταν και μερικά φτερωτά και τερατόμορφα κι' άλλα πάλι, λες και πήγαιναν σε παρέλαση, μασκαρεμένα και στολισμένα, άλλο βασιλιάς, άλλο θεός κι' άλλα παρόμοια. Πολλά απ' αυτά τα αναγνωρίσαμε, γιατί τα είχαμε δει παλαιότερα στην πατρίδα. Αυτά, λοιπόν, μας πλησιάζαν και μας χαιρετούσαν, καθώς μας ήταν

14. Ο μανδραγόρας είναι φυτό (πόα), απ' όπου παραγόταν πολύτιμο και περιζήτητο φάρμακο κατά την αρχαιότητα με υπνωτικές και αντισπασμωδικές ιδιότητες. Τον χρησιμοποιούσαν και για ερωτικά φίλτρα. Η ρίζα του μοιάζει με ανθρώπινο σώμα. Του είχαν αποδοθεί μυστηριώδεις και υπερφυσικές δυνάμεις.

15. Εννοεί τον Αθηναίο σοφιστή στον οποίο αποδίδεται από μερικούς το *Περί κρίσεως ονείρων*, που ελάχιστα αποσπάσματα του έχουν περισωθεί.

γνώριμα από παλιά κι' έπειτα μας πήραν μαζί τους, μας κοίμισαν και μας φιλοξένησαν, όσο γίνεται πιο σπουδαία και πλούσια.

Γενικά μας περιποιήθηκαν με μεγάλη επισημότητα και μας υπόσχονταν πως θα μας κάνουν βασιλιάδες κι' άρχοντες. Καμπόσα μας άρπαζαν και μας μετέφεραν στην πατρίδα μας, μας έδειχναν τους δικούς μας και μονομερής μας ξανάφερναν πίσω. Μείναμε κοντά τους τριάντα μέρες κι' άλλες τόσες νύχτες και καλοπερνούσαμε κοιμισμένοι. Έστερα έσκασε ξαφνικά μια δυνατή βροντή κι' εμείς ξυπνήσαμε, πηδήσαμε απ' τα κρεβάτια μας, πήραμε αρκετές προμήθειες και τραβήξαμε στ' ανοιχτά.

Τρεις μέρες αργότερα πλησιάσαμε στο νησί Ωγυγία και βγήκαμε στη στεριά. Πρωύτερα όμως εγώ άνοιξα το γράμμα κι' άρχισα να διαβάζω αυτά που ήταν γραμμένα, δηλαδή: *«Ο Οδυσσεύς στέλνει τα χαιρετίσματα του στην Καλυψώ. Μάθε πως μόλις ξεκίνησα απ' το νησί σου με τη σχεδία που έφτιαξα, караβοτσακίστηκα και σώθηκα στο παραπέντε από τη Λευκοθέα στη χώρα των Φαιάκων. Αυτοί με ξεπροβόδισαν στην πατρίδα κι' εκεί τσάκωσα πολλούς μνηστήρες της γυναίκας μου να γλεντοκοπούν στο σπιτικό μου. Τους σκότωσα όλους, μα ύστερα μ' έβγαλε από τη μέση ο Τηλέγονος, γιος μου από την Κίρκη, και τώρα βρίσκομαι στο νησί των Μακάρων, φριχτά μετανιωμένος που παράτησα τη ζωή μαζί σου και την αθανασία που μου 'ταζες. Μόλις, λοιπόν, βρω ευκαιρία θα το σκάσω και θα 'ρθω κοντά σου»*.

Αυτά, λοιπόν, έλεγε το γράμμα κι' όσο για μας της έγγραφε να μας φιλοξενήσει. Τότε εγώ προχώρησα και βρήκα τη σπηλιά δυο βήματα από τη θάλασσα, όπως ακριβώς την περιέγραψε ο Όμηρος, και την Καλυψώ να γνέθει μαλλί. Μόλις πήρε στα χέρια της το γράμμα και το διάβασε, στην αρχή άρχισε να κλαίει για κάμποση ώρα, έπειτα όμως μας προσκάλεσε να μας φιλοξενήσει και μας παρέθεσε λαμπρό γεύμα. Μας ρωτούσε για τον Οδυσσέα και για την Πηνελόπη πώς ήταν στην εμφάνιση κι' αν ήταν τόσο φρόνιμη, όπως καυχιόταν τότε ο Οδυσσεύς για κείνη. Και μείς της δίναμε τις απαντήσεις που πιστεύαμε ότι θα την ευχαριστήσουν.

Έπειτα φύγαμε για το καράβι και κοιμηθήκαμε εκεί κοντά του, στο γιαλό. Την αυγή ανοίξαμε πανιά, καθώς κατέβαζε δυνατόν αέρα. Καραβοτσακιστήκαμε δυο ολόκληρες μέρες και την τρίτη πέφτουμε πάνω στους **Κολοκυθοπειρατές**. Ετούτοι είναι άνθρωποι άγριοι από τα κοντινά νησιά, που ληστεύουν τους ταξιδιώτες. **Τα καράβια τους είναι μεγάλα, κολοκυθένια, εξήντα πήχες μάκρος**. Όταν ξεράνουν την κολοκύθα, την κουφώνουν, της πετάνε την ψίχα και τη χρησιμοποιούν για πλεούμενο, βάζοντας κατάρτια από καλάμια κι' αντί για πανιά ένα **κολοκυθόφυλλο**. Όρμησαν, λοιπόν, πάνω μας από δύο τσούρμα και μας χτυπούσαν και πολλούς τραυμάτιζαν σοβαρά, ρίχνοντας αντί για πέτρες **κολοκυθόσπορους**.

Για κάμποσο ήμαστε ισόπαλοι, αλλά κοντά το μεσημέρι αντικρίσαμε πίσω από τους **Κολοκυθοπειρατές** τους **Καρυδοναύτες** να πλέουν καταπάνω τους. Όπως φάνηκε ήταν εχθροί μεταξύ τους, γιατί κι' εκείνοι, μόλις κατάλαβαν πως ετούτοι έρχονταν εναντίον τους, εμάς μας παράτησαν, γύρισαν επάνω τους κι' άρχισαν τη ναυμαχία. Εμείς στο μεταξύ σηκώσαμε πανιά και πήραμε δρόμο, αφήνοντας τους να πολεμάνε. Και ήταν φανερό ότι θα νικούσαν οι Καρυδοναύτες, γιατί και περισσότεροι ήταν –είχαν βλέπεις πέντε τσούρμα– και πολεμούσαν από πιο γερά σκαριά, αφού τα πλεούμενα τους ήταν **καρυδότσουφλα** μισά, αδειασμένα από την ψίχα, που το καθένα είχε δεκαπέντε οργιές μάκρος.

Όταν πια τους χάσαμε από τα μάτια μας, κοιτάξαμε να περιποιηθούμε τους πληγωμένους κι' από κει και πέρα βρισκόμαστε σχεδόν στα όπλα μήπως κι' έχουμε καμιά επίθεση. Και όχι αδίκως. Δεν είχε καλά καλά βασιλέψει ο ήλιος κι' από κάποιο έρημο νησί μας **επιτέθηκαν καμιά εικοσαριά άντρες καβάλα πάνω σε μεγάλα**

δελφίνια, ληστές και του λόγου τους. Τα δελφίνια τούς πηγαινόφερναν στα σίγουρα κι' αναπηδούσαν και χρεμέτιζαν σαν άλογα. Σαν έφτασαν κοντά μας, μοιράστηκαν από τη μια μεριά κι' από την άλλη κι' άρχισαν να μας χτυπούν με ξεραμένες σουπιές και μάτια καβουριών. Όταν όμως αρχίσαμε κι' εμείς να τους ρίχνουμε βέλη και ακόντια, στιγμή δε στάθηκαν, αλλά έτρεξαν να βρουν καταφύγιο στο νησί, οι πιο πολλοί τους πληγωμένοι.

Κοντά τα μεσάνυχτα, καθώς επικρατούσε γαλήνη, εξοκείλαμε αναπάντεχα πάνω σε μια τεράστια φωλιά αλκυόνας, που *η περιφέρεια της ήταν έντεκα χιλιόμετρα και κάτι παραπάνω.* Η θηλυκιά αλκυόνα, τεράστια όσο σχεδόν και η φωλιά, έπλεε πάνω της κλωσώντας τ' αυγά της. Καθώς έκανε να πετάξει, λίγο έλειψε να βουλιάξει το καράβι μας με τον αέρα που ξεσήκωσαν οι φτερούγες της. Έγινε άφαντη, αφήνοντας μια σπαραχτική κραυγή. Κατεβήκαμε από το καράβι, καθώς έσκαζε η μέρα και παρατηρούσαμε τη φωλιά, όμοια με μεγάλη σχεδία συνταιριασμένη από μεγάλα δέντρα. Πάνω της βρίσκονταν πεντακόσα αυγά, καθένα τους μεγαλύτερο κι' από χιώτικο πιθάρι. Διακρίνονταν κι' όλας μέσα τους τα πουλάκια που έκρωζαν. *Σπάσαμε τότε ένα αυγό με τα τσεκούρια και ξεκλωσήσαμε ένα πουλί αμάλιαγο, χοντρότερο από είκοσι γύπες.*

Είχαμε δεν είχαμε απομακρυνθεί με το καράβι μας καμιά εικοσαριά μίλια, πες, από τη φωλιά, όταν άρχισαν να συμβαίνουν πράγματα αφύσικα και παράξενα. Το χηνάκι,¹⁶ δηλαδή, της πρύμης χτύπησε ξάφνου τα φτερά του κι' άρχισε να κράζει, ο καπετάνιος, *ο Σκίνθαρος, που ήταν ήδη φαλακρός, έβγαλε μαλλιά και, το πιο παράξενο απ' όλα, το κατάρτι του καραβιού βλάστησε, πέταξε κλαδιά και στην κορφή έβγαλε καρπούς που ήταν σύκα και μαύρο σταφύλι, όχι γινωμένο ακόμη.* Μόλις τα είδαμε, επόμενο ήταν να ταραχτούμε κι' αρχίσαμε τις προσευχές στους θεούς για τα παράξενα φαινόμενα.

Δε θα 'χαμε ακόμη προχωρήσει πενήντα μίλια κι' αντικρίσαμε ένα δάσος ατέλειωτο και πυκνό, γεμάτο πεύκα και κυπαρίσσια. Και μείς νομίσαμε πως είναι στεριά, στην πραγματικότητα όμως ήταν θάλασσα άπατη, φυτεμένη παντού με δέντρα χωρίς ρίζες. Όμως τα δέντρα στέκονταν ακίνητα κι' όρθια, θαρρείς κι' επιπλέανε. Πλησιάσαμε, λοιπόν, κι' όταν καταλάβαμε περί τίνος πρόκειται, δεν ξέραμε τι να κάνουμε, βλέπεις δεν μπορούσαμε να μανουβράρουμε το καράβι ανάμεσα στα δέντρα, έτσι δασιά και κοντά κοντά που ήταν, ούτε πάλι φαινόταν εύκολο να κάνουμε πίσω.

Τότε εγώ σκαρφάλωσα στο υψηλότερο δέντρο κι' άρχισα να παρατηρώ ποια είναι η κατάσταση από την πέρα μεριά, κι' έβλεπα πως για καμιά δεκαριά χιλιόμετρα, ή και λίγο περισσότερο, απλωνόταν το δάσος κι' έπειτα πάλι ακολουθούσε άλλη θάλασσα. Τότε εμείς σκεφτήκαμε ν' ανεβάσουμε το καράβι πάνω στις κορφές των δέντρων που ήταν πυκνές και να το περάσουμε από πάνω, αν τα καταφέρναμε, στην άλλη θάλασσα. Αυτό και κάναμε. *Το δέσαμε, δηλαδή, γερά μ' ένα μεγάλο παλαμάρι, σκαρφαλώσαμε πάνω στα δέντρα, το ανασηκώσαμε με μεγάλο ζόρι και το καθίσαμε πάνω στα κλαδιά.* Ύστερα ανοίξαμε τα πανιά και, καθώς μας έσπρωχνε ο αέρας, αρμενίζαμε γλιστρώντας, λες και ήμαστε σε θάλασσα. Τότε μου 'ρθε κι' ο στίχος του ποιητή Αντίμαχου –γιατί κάπου λέει: *ως έρχονταν αυτοί πλέοντας απ' το δάσος.*

Έτσι δαμάσαμε το δάσος, φτάσαμε στη θάλασσα και με τον ίδιο τρόπο κατεβάσαμε το καράβι και πλέαμε πια πάνω σε καθαρό και διάφανο νερό, μέχρις ότου βρεθήκαμε μπροστά σ' ένα μεγάλο βάραθρο, που είχε σχηματιστεί καθώς το

16. Ο χηνίσκος ήταν το άκρο της πρύμης των πλοίων. Ονομαζόταν έτσι γιατί ήταν υψηλό και ο λαιμός του κυρτωνόταν όπως της χήνας.

νερό χωρίστηκε στα δύο, όπως συχνά βλέπουμε να δημιουργούνται στη γη χάσματα από τους σεισμούς. Και το καράβι μας, παρόλο που εμείς κατεβάσαμε τα πανιά, με μεγάλη δυσκολία σταμάτησε *και λίγο έλειψε να καταβαραθρωθεί. Σκύσαμε από πάνω και βλέπαμε ένα βάθος ίσαμε δεκαοχτώ χιλιάδες μέτρα, φοβερά επικίνδυνο και αλλόκοτο. Το νερό, δηλαδή, στεκόταν εκεί, σαν να είχε κοπεί στα δύο.* Κοιτάζοντας ολόγυρα αντικρίσαμε κοντά του, κατά τη δεξιά μεριά, μια γέφυρα φτιαγμένη από νερό που ένωνε στην επιφάνεια τις δύο θάλασσες και κυλούσε από τη μια στην άλλη. Κινήσαμε, λοιπόν, κατά κει κωπηλατώντας, ριχτήκαμε μέσα στο ρεύμα και με μεγάλη αγωνία περάσαμε απέναντι, χωρίς καθόλου να το περιμένουμε.

Από κει και πέρα μας υποδέχτηκε μια θάλασσα γλυκύτατη κι' ένα μικρούτσικο νησί, προσιτό και κατοικημένο. Ζούσαν όμως εκεί άνθρωποι άγριοι, *Βοϊδοκέφαλοι*, με κέρατα, έτσι όπως παριστάνουμε τον Μινώταυρο στην πατρίδα. Βγήκαμε στη στεριά και προχωρήσαμε, μήπως και καταφέρναμε να βρούμε από πουθενά νερό και τρόφιμα, γιατί δε μας είχε μείνει πια τίποτε. Νερό βρήκαμε εκεί κοντά, τίποτε άλλο όμως δε φαινόταν, μόνο ακούγονταν κάπου κοντά μας δυνατά μουγκανητά. Εμείς, βέβαια, νομίσαμε πως πρόκειται για κάποιο κοπάδι βόδια, σαν προχωρήσαμε όμως σιγά σιγά, βρεθήκαμε μπροστά σε κείνους τους ανθρώπους. Μόλις μας είδαν, άρχισαν να μας κυνηγούν. Έπιασαν τρεις συντρόφους κι' οι υπόλοιποι τρέξαμε κατά τη θάλασσα.

Έπειτα όμως, όλοι μας πια αρματωμένοι –μια και δε μας φάνηκε σωστό ν' αφήσουμε χωρίς εκδίκηση τους φίλους μας– πέφτουμε πάνω στους Βοϊδοκέφαλους την ώρα που μοίραζαν τα κομμάτια των σκοτωμένων. Τους τρομάξαμε κι' αρχίσαμε να τους κυνηγάμε. Σκοτώσαμε καμιά πενηνταριά και πιάσαμε δύο ζωντανούς. Ύστερα γυρίσαμε πάλι πίσω μαζί με τους αιχμαλώτους. Από τρόφιμα όμως δε βρήκαμε τίποτε κι' οι άλλοι μας παρακινούσαν να σφάξουμε τους αιχμαλώτους, εγώ όμως δε συμφωνούσα, μόνο τους έριξα στα σίδερα κι' έβαλα φρουρούς, μέχρις ότου έφτασαν απεσταλμένοι από τους Βοϊδοκέφαλους που ζητούσαν με λύτρα τους φυλακισμένους. Τους καταλαβαίναμε από τα νοήματα που έκαναν και τα σπαραχτικά μουγκανητά τους, λες και παρακαλούσαν. *Τα λύτρα ήταν πολλά κεφάλια τυρί και ξεραμένα ψάρια, κρεμμύδια και τέσσερα ελάφια που το καθένα τους είχε τρία πόδια τα δύο ήταν κανονικά πίσω, τα μπροστινά όμως ήταν μαζί φυτρωμένα.* Ανταλλάξαμε τους φυλακισμένους μ' αυτά, καθίσαμε μια μέρα ακόμη κι' ύστερα ανοιχτήκαμε στο πέλαγος.

Τώρα πια άρχισαν να κάνουν την εμφάνιση τους ψάρια, να πετάνε γύρω μας πουλιά κι' υπήρχαν και άλλα σημάδια που έδειχναν πως βρίσκεται κοντά μας στεριά. Πραγματικά σε λίγο είδαμε κάτι ανθρώπους που ταξίδευαν μ' έναν καινούριο τρόπο: οι ίδιοι ήταν και ναύτες και πλεούμενα.

Θα σας περιγράψω με ποιον τρόπο ταξίδευαν ξάπλωναν ανάσκελα πάνω στο νερό, τέντωναν τα «τρυφερά» τους –τα έχουν μεγάλα– κι' απ' αυτά κρεμούσαν ένα πανί με τα χέρια τους βαστούσαν τις κάτω άκρες και καθώς το φούσκωνε ο αέρας εκείνοι έπλεαν. Τους ακολουθούσαν άλλοι καθισμένοι πάνω σε φελλούς, όπου είχαν ζεμένα δυο δελφίνια καθώς τα οδηγούσαν και τα κουμαντάριζαν με τα χαλινάρια, εκείνα ρίχνονταν μπρος κι' έσερναν τους φελλούς.

Αυτοί μήτε μας ενοχλούσαν, μήτε μας απόφευγαν, αλλά έτρεχαν πάνω στη θάλασσα άφοβα και ειρηνικά, μένοντας έκπληκτοι από το σχήμα του καραβιού μας που το επιθεωρούσαν απ' όλες τις μεριές.

Βράδυ πια πλευρίσαμε σ' ένα μικρό νησί. Το κατοικούσαν γυναίκες, έτσι τουλάχιστον θαρρούσαμε, που μιλούσαν ελληνικά. Ήρθαν κοντά μας και μας έκαναν χαρές και μας αγκάλιαζαν. Ήταν παραστολισμένες σαν τίποτε παστρικές κι' όλες όμορφες και νέες, με μακριά φορέματα που σέρνονταν μέχρι κάτω στη γη. Το νησί

λεγόταν *Μαγεμένη* κι' η πόλη τους *Νερόπολη*. Τότε οι γυναίκες μάς έπιασαν από το χέρι και καθεμιά τους πήρε από έναν μας στο σπίτι της κι' άρχισαν τη φιλοξενία.

Όμως εγώ έμεινα λίγο πιο πίσω, γιατί μυρίστηκα κάτι κακό· πραγματικά, κοιτάζοντας ολόγυρα προσεκτικότερα, βλέπω σωρό ριγμένα κόκαλα και κρανία ανθρώπινα. Αλλά ούτε που δοκίμασα να φωνάξω, για να μαζευτούν οι σύντροφοι και ν' αρπάξουμε τα όπλα. Κρατούσα στο χέρι τη μολόχα μου και προσευχόμουν θερμά σ' αυτήν, να γλιτώσουμε κι' από τούτα τα βάσανα. Σε λίγο, την ώρα που η ξένη με περιποιόταν, βλέπω τα σκέλια της που ήταν πόδια γαιδάρας κι' όχι γυναικεία. Τότε πια τράβηξα το σπαθί μου, την άρπαξα, την έδεσα κι' άρχισα να την ανακρίνω για όλα τούτα. Αυτή, παρά τη θέληση της βέβαια, αναγκάστηκε να ομολογήσει πως είναι γυναίκες της θάλασσας που τις λένε *Γαϊδουροπόδες* και για τροφή τους έχουν τους ξένους που φτάνουν στη χώρα τους. «Κι' όταν, πρόσθεσε, τους μεθύσουμε, πέφτουμε στο κρεβάτι μαζί τους και την ώρα που κοιμούνται ορμάμε πάνω τους».

Μόλις τ' άκουσα, εκείνη την άφησα δεμένη εκεί που βρισκόταν και του λόγου μου ανέβηκα στη σκεπή του σπιτιού κι' άρχισα να φωνάζω και να προσκαλώ τους συντρόφους. Όταν συγκεντρώθηκαν, τους τα φανέρωσα όλα, τους έδειχνα τα κόκαλα και τους πήγα μέσα στη δεμένη γυναίκα. Αυτή στο άψε σβήσε μεταμορφώθηκε σε νερό κι' έγινε άφαντη. Όμως εγώ θέλησα να δοκιμάσω και διαπέρασα το νερό με το σπαθί μου, κι' αυτό πραγματικά έγινε αίμα.

Τρέξαμε γρήγορα στο καράβι και σαλπάραμε. Μόλις άρχισε να σκάζει η μέρα, καρφώσαμε τα μάτια μας στη στεριά και λογαριάζαμε πως πρόκειται για τη γη που βρίσκεται απέναντι από αυτήν που κατοικούμε. Τότε, λοιπόν, πέσαμε στα γόνατα, κάναμε την προσευχή μας κι' αρχίσαμε να σκεφτόμαστε τι να κάνουμε. Άλλοι έλεγαν να κατεβούμε μόνο κι' ύστερα πάλι να γυρίσουμε πίσω, άλλοι πάλι να παρατήσουμε το σκάφος εκεί που βρίσκεται και ν' ανεβούμε στην ενδοχώρα, για να δούμε σαν τι λογής άνθρωποι την κατοικούν. Την ώρα που κουβεντιάζαμε, μια δυνατή θύελλα έπεσε πάνω στο καράβι, το 'ριξε στο γιαλό και το διέλυσε. Εμείς με χίλια ζόρια καταφέραμε να βγούμε στη στεριά κολυμπώντας, καθένας με τα όπλα του κι' ό,τι άλλο μπορέσαμε ν' αρπάξουμε.

Αυτά, λοιπόν, μου συνέβησαν μέχρι να φτάσω στην άλλη γη. Πρώτα στη θάλασσα κι' ύστερα όταν ταξίδευα στα νησιά και στον αέρα κι' έπειτα πάλι μέσα στο κήτος κι' όταν βγήκαμε από κει κι' ακόμη κοντά στους ήρωες και στα όνειρα και τέλος στους Βοϊδοκέφαλους και στις Γαϊδουρόποδες. Όσα έγιναν όμως επάνω στη γη, θα σας τα διηγηθώ στα επόμενα βιβλία.¹⁷

17 «*Το μεγαλύτερο ψέμα απ' όλα*», όπως σημειώνει στο περιθώριο ένας Έλληνας αντιγραφείας θυμωμένος. Από αυτή και μόνο τη σημείωση αποδεικνύεται πως ο Λουκιανός, πέτυχε 100% στην συγγραφή του. Συγχρόνως αποδεικνύεται πως ο «άνθρωπος», δεν διαθέτει αντικειμενικά κριτήρια ώστε οι εγκεφαλικές διεργασίες να συνοδεύουν σκέψη του. Παράδειγμα, εμείς γράφουμε κάποια άρθρα, σε άλλους αρέσουν, σε άλλους όχι. Ερωτώ *ποια είναι τα αντικειμενικά κριτήρια* και των δύο ώστε να φτάσουν σε εκ διαμέτρου αντίθετες θέσεις; Αυτές είναι λεπτομέρειες; Όχι αυτές είναι οι βασικές αρχές για ν' αλλάξουμε την υπάρχουσα σάπια «πνευματική» κατάσταση, *αλλάζοντας τον τρόπο επεξεργασίας της σκέψης*.